

Plan för implementering av ViS-riktlinjen Anhörigstöd i Uppsala län

Planen är framtagen av FoU Socialtjänst i samarbete
med Länsnätverk för Anhörigstöd i Uppsala län.
Reviderad hösten 2023.

Berörda verksamheter

Denna plan för implementering omfattar socialtjänst, elevhälsa och kommunal hälso- och sjukvård inom Enköpings, Heby, Håbo, Knivsta, Tierps, Uppsala, Älvkarleby och Östhammars kommun.

Termer och begrepp

Anhörig används som samlingsnamn för de personer i den närståendes nätverk som eventuellt ger omsorg, stödjer eller vårdar den närstående. I det här sammanhanget kan anhörig även vara någon utanför familjekretsen, till exempel en vän eller granne. Benämningen närstående används för den person som tar emot omsorg, vård och stöd.¹

Bakgrund och syfte

I maj 2019 fastställdes den länsgemensamma riktlinjen Anhörigstöd i Uppsala län som vägledning vid upprättande av lokala rutiner i samverkan. Riktlinjen beskriver det ansvar som socialtjänsten, elevhälsan samt kommunernas och regionens hälso- och sjukvård har vid stöd till anhöriga samt hur samverkan mellan dessa parter kan ske för att fullfölja lagstiftningens krav och intentioner.

Riktlinjen reviderades hösten 2022 med anledning av införandet av en nationell anhörigstrategi inom hälso- och sjukvård och omsorg.

Länsnätverk för anhörigstöd i Uppsala län har i uppdrag att stödja implementering av riktlinjen. Denna plan har tagits fram som en del i detta arbete. Planen är inte bindande utan utgör ett stöd till länets kommuner att fullfölja riktlinjens målsättning.

¹ Riktlinje Anhörigstöd i Uppsala län.

Särskilt prioriterade utvecklingsområden

Denna upplaga av Plan för implementering av ViS-riktlinje Anhörigstöd i Uppsala län utgår från Socialstyrelsens definition av ett anhörigperspektiv inom vård och omsorg², här kategoriserade som fyra separata teman: Information, Kunskap, Rutiner/styrdokument och Insatser. Definitionen av ett anhörigperspektiv utgör i denna plan även målbilden – när målen är uppfyllda genomsyras verksamheterna av ett anhörigperspektiv.

Utöver ovan nämnda teman har ett femte tema lagts till, Samverkan, då samverkan särskilt betonas i länets gemensamma riktlinje Anhörigstöd i Uppsala län.

- **Utvecklingsområde: Information**

Vården och omsorgen uppmärksammar och söker tillgodose anhörigas behov av information om den enskildes hälsotillstånd, vård och omsorg.

- **Utvecklingsområde: Kunskap**

Vården och omsorgen har kunskap om vad det innebär att vara anhörig och att ge anhörigomsorg samt visar öppenhet för vilka som utgör den enskildes nätverk.

- **Utvecklingsområde: Rutiner/ styrdokument**

Vården och omsorgen tar inte anhörigas insatser för givna samt säkerställer att den omsorg som anhöriga ger är frivillig.

- **Utvecklingsområde: Insatser**

Vården och omsorgen ser och lyssnar på anhöriga, inklusive uppmärksammar om anhöriga har behov av stöd för egen del.

- **Utvecklingsområde: Samverkan**

Samverkan kring anhörigstöd utgår från respektive huvudmans ansvar för att uppmärksamma och stödja anhöriga.

Uppföljning

Denna plan följs kontinuerligt upp av Länsnätverk för anhörigstöd två gånger per år.

² Socialstyrelsen (2021) Anhöriga som vårdar eller stöder någon de står nära – Underlag till en nationell anhörigstrategi, s 80 f.

Utvecklingsområde: Information

Mål:

Vården och omsorgen uppmärksammar och söker tillgodose anhörigas behov av information om den enskildes hälsotillstånd, vård och omsorg.

Ett anhörigperspektiv innebär att vården och omsorgen uppmärksammar och söker tillgodose anhörigas behov av information om den enskildes hälsotillstånd, vård och omsorg. Hälsa- och sjukvårdsverksamhet, elevhälsa och socialtjänst ansvarar därför för att informationsmaterial om bl.a. kommunernas anhörigstöd finns tillgängligt.³

Av lag följer att verksamheter inom hälso- och sjukvårdsverksamhet med behandlingsansvar ska ge anhöriga information med beaktande av sekretess och tystnadsplikt. I den mån den närstående kan tala för sig själv kan denne välja att ge samtycke till att information ska kunna lämnas till anhörig men oavsett samtycke för informationsdelning kan stöd till den anhörige ändå alltid ges.⁴

Hälso- och sjukvårdsverksamhet, inklusive elevhälsa, ansvarar dessutom för att särskilt beakta barns behov av information om barnets föräldrar, någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med, eller barnets syskon:

- har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning
- har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada
- missbrukar alkohol eller annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar
- utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp eller
- oväntat avlider.⁵

Aktivitet	Initiativtagare	Tidsplan
Länsgemensam informationsbroschyr finns tillgänglig för såväl anhöriga som berörda medarbetare	Länsnätverk för anhörigstöd	Fortlöpande
Lokalt informationsmaterial om stöd till anhöriga utarbetas och finns tillgängligt för såväl anhöriga som berörda medarbetare ⁶	Respektive huvudman	Jan 2024 – fortlöpande
Lokala planer för informationsspridning upprättas och följs	Respektive huvudman	Jan 2024 – fortlöpande

Indikator på att mål är uppnått

Digitalt informationsmaterial finns publicerat på respektive huvudmans webbsida	Ja/Nej
Aktiviteter enligt plan för informationsspridning genomförs av respektive huvudman	Ja/Nej

³ Riktlinje Anhörigstöd i Uppsala län.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

⁶ Informationsmaterialet ska finnas i digital form på respektive huvudmans webbsida samt i fysisk form vid de platser som respektive huvudman identifierar som strategiskt viktiga. Det digitala informationsmaterialet ska finnas tillgängligt på de språk som är aktuella enligt lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Utvecklingsområde: Kunskap

Mål:

Vården och omsorgen har kunskap om vad det innebär att vara anhörig och att ge anhörigomsorg samt visar öppenhet för vilka som utgör den enskildes nätverk.

Ett anhörigperspektiv innebär att vården och omsorgen har kunskap om vad det innebär att vara anhörig, att ge anhörigomsorg och visa öppenhet för vilka som utgör den enskildes nätverk. Hälso- och sjukvårdsverksamhet, elevhälsa och socialtjänst ansvarar därför för att:

- personal kan identifiera anhöriga, barn som vuxna, i behov av stöd
- all personal uppmärksammar anhöriga och har kunskap om att anhörigas insatser är frivilliga.⁷

Aktivitet	Initiativtagare	Tidsplan
Kunskap om vad det innebär att vara anhörig och ge anhörigomsorg ingår i lokal arbetsplatsintroduktion för berörda nyanställda medarbetare	Första linjens chefer hos respektive huvudman	Jan 2024 – fortlöpande
Återkommande utbildningstillfällen arrangeras lokalt för alla berörda medarbetare ⁸	Respektive huvudman	Fortlöpande
Berörda medarbetare ges möjlighet att ta del av de länsgemensamma fortbildningsinsatser som arrangeras av Länsnätverk för anhörigstöd	Respektive huvudman	Fortlöpande
Länsgemensamt informations- och stödmaterial tillgängliggörs för berörda medarbetare	Respektive huvudman	Jan – maj 2024
Planering för att förvalta kunskapsnivån upprättas och följs lokalt ⁹	Respektive huvudman	Jan 2024 – fortlöpande
Indikator på att mål är uppnått		
80% av första linjens chefer uppger att deras verksamhet känner till och arbetar enligt riktlinje		Ja/Nej

⁷ Riktlinje Anhörigstöd i Uppsala län.

⁸ Utbildningstillfällena ska innehålla kunskap om anhörigstöd generellt och kunskap om vilket anhörigstöd som tillhandahålls lokalt. NKa:s webbutbildningar för yrkesverksamma rekommenderas, se www.anhoriga.se

⁹ Planering ska omfatta befintliga liksom kommande medarbetare. Planen kan med fördel inkluderas i befintlig kompetensutvecklingsplan för verksamheten. Uppföljning av planering bör ingå i verksamhetens systematiska kvalitetsarbete.

Utvecklingsområde: Rutiner/styrdokument

Mål:

Vården och omsorgen tar inte anhörigas insatser för givna samt säkerställer att den omsorg som anhöriga ger är frivillig.

Ett anhörigperspektiv innebär att vården och omsorgen inte tar anhörigas insatser för givna och säkerställer att den omsorg som anhöriga ger är frivillig. En viktig förutsättning för att medarbetare ska kunna uppmärksamma och stötta anhöriga är tydlighet från beslutsfattare och ledning om att detta ingår i deras uppdrag och ska prioriteras.

Hälso- och sjukvårdsverksamhet, elevhälsa och socialtjänst ansvarar för att:

- det finns rutiner så att utformandet av regionala och lokala regelverk, riktlinjer, kunskapsstöd och uppföljningar beaktar anhörigas perspektiv och utformas med anhörigas delaktighet
- anhöriga ges möjlighet, efter samtycke, att medverka i planering och genomförande av den närståendes vård, omsorg och insatser.¹⁰

Både socialtjänst, hälso- och sjukvårdsverksamhet och elevhälsa har dessutom ansvar för att arbeta förebyggande och hälsofrämjande.¹¹

Aktivitet	Initiativtagare	Tidsplan
Lokala rutiner om stöd till anhöriga utarbetas i samverkan ¹²	Närvårdsstrateger hos respektive huvudman	Jan – maj 2024
Stöd i framtagande av lokala rutiner erbjuds till lokala företrädare	Länsnätverk för anhörigstöd	Fortlöpande
Indikator på att mål är uppnått		
Lokala rutiner finns framtagna i samtliga kommuner		Ja/Nej
Stickprovskontroller visar att reviderade och/eller nyupprättade rutiner och styrdokument omnämner anhörigperspektiv		Ja/Nej

¹⁰ Riktlinje Anhörigstöd i Uppsala län.

¹¹ Ibid.

¹² Rutiner bör utarbetas inom lokal närvårdssamverkan och särskilt beakta hur anhöriga kan erbjudas stöd i ett tidigt skede samt inkluderas i utredningsförfarande och i omsorgen av den närstående. Ett personcentrerat förhållningssätt ska genomsyra lokala arbetssätt.

Utvecklingsområde: Insatser

Mål:

Vården och omsorgen ser och lyssnar på anhöriga, inklusive uppmärksammar om anhöriga har behov av stöd för egen del.

Ett anhörigperspektiv innebär att vården och omsorgen ser och lyssnar på anhöriga, inklusive uppmärksammar om anhöriga har behov av stöd för egen del. Hälso- och sjukvårdsverksamhet, elevhälsa och socialtjänst ansvarar därför för att det finns rutiner för att identifiera anhöriga, barn som vuxna, i behov av stöd och att ge information, råd och stöd.¹³

Verksamhet inom socialtjänst ansvarar för att:

- erbjuda stöd för att underlätta för de anhöriga som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har en funktionsnedsättning
- främja social trygghet och jämlikhet i levnadsvillkor och
- verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden.¹⁴

Hälso- och sjukvårdsverksamhet, inklusive elevhälsa, ansvarar för att särskilt beakta barns behov av råd och stöd om barnets föräldrar, någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med, eller barnets syskon:

- har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning
- har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada
- missbrukar alkohol eller annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar
- utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp eller
- oväntat avlider.¹⁵

För att fullfölja sitt uppdrag ska hälso- och sjukvårdsverksamhet, i de fall anhörig identifieras och denne vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder och samtidigt bedöms vara i behov av socialtjänstens anhörigstöd, förmedla den anhöriges kontaktuppgifter, efter samtycke från den anhörige, till den kommun där den anhörige vistas.¹⁶

Stöd till anhöriga behöver erbjudas i god tid, genom flera kanaler och vid upprepade tillfällen, då anhörigas behov och insikten om de egna behoven, förändras över tid.¹⁷

Aktivitet	Initiativtagare	Tidsplan
Anhöriga erbjuds individanpassad information, råd och stöd av lokala berörda verksamheter	Respektive huvudman	Fortlöpande
Indikator på att mål är uppnått		
Respektive huvudman kan redogöra för lokal organisation av stöd till anhöriga		Ja/Nej

¹³ Riktlinje Anhörigstöd i Uppsala län.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid.

Utvecklingsområde: Samverkan

Mål:

Samverkan kring anhörigstöd utgår från respektive huvudmans ansvar för att uppmärksamma och stödja anhöriga.

Länsnätverk för anhörigstöd i Uppsala län har funnits i drygt 20 år och består av representanter från länets kommuner och Region Uppsalas hälso- och sjukvårdsförvaltningar. Nätverket utgör ett forum för erfarenhetsutbyte, omvärldsbevakning och samverkan kring verksamhetsutveckling och kompetenshöjande insatser. Nätverket utgör dessutom en länk mellan det nationella nätverket och lokala företrädare.

Nätverkets uppdrag är att:

- möjliggöra erfarenhetsutbyte kring anhörigstudsfrågor
- sprida relevanta kunskapsstöd
- uppmärksamma och driva utvecklingsarbete
- samverka kring gemensamma aktiviteter såsom föreläsningar och seminarier
- stödja representanter att driva det lokala utvecklingsarbetet och
- besvara remisser för strategiska samverkansdokument som tas fram i Uppsala län.¹⁸

Nätverket sammankallas av FoU Socialtjänst.

Hälso- och sjukvårdsverksamhet, elevhälsa och socialtjänst ansvarar för att representanter till länsnätverk för anhörigstöd är utsedda.¹⁹

Aktivitet	Initiativtagare	Tidsplan
Representanter till länsnätverk för anhörigstöd utses och nätverkets arbete följs	Respektive huvudman	Fortlöpande
Forum för lokal samverkan upprättas	Respektive huvudman	Start jan 2024
Indikator på att mål är uppnått		
Respektive huvudman har minst 75% närvaro vid länsnätverkets årliga möten		Ja/Nej

¹⁸ Riktlinje Anhörigstöd i Uppsala län.

¹⁹ Ibid.